

van zelf tot een tweede voorb. uit de Kaapsche spr. ontleend.

Hij is al te wijs, danig wijs enz. hoort men dagelijks in den zin van *bedilziek*; zou dit niet uit *vijs* verbasterd zijn, waarvoor men thans *vies* zegt? *Vijs* komt bij Cats en zijne tijdgenooten meest voor in de bet. van *al te keurig*,¹ *niet ligt te voldoen*. (Eng. *overnice*, very particular, captious) en in dien zin zegt men nog ontken-nend van iemand: *hij valt niet vies*. Wij geven het voor beter; is er in gedwaald, dan is er niet veel aan ver-beurd; maar is onze gissing juist, dan heeft men kwa-lijk gedaan met *vijs* in *vies* te veranderen, dan is mis-schien *wijsneus* weleer *vijsneus* geweest: *al te keurige* menschen zijn *neus-op-trekkerig*, en daaruit blijkt niet zoo zeer hunne *wijsheid* als wel hunne *vijsheid*.

¹ Of men wel doet *vijsneus* met dit *vijs* in verband te brengen, is twijfelach-tig. Het w. is verouderd en beteekende eene beuzeling, gelijk thans *wisje-wasje*, dat misschien onder eene andere gedaante hetzelfde w. is; en dit laatste is blijkbaar het H. D. *Wischwasch*, beuzelpraat, van *wasschen*, bab-belen, waauwelen, met eene verdubbeling gelijk in *Wirrarr*, *Mischmasch* en dergelijke ww. meer. Had Weil. hierop gelet, hij zou misschien tot zijne onsmakelijke uitweiding over *wisjewasje* niet gekomen zijn. Maar wij mogen hier ook wel de spa bij steken, en aan anderen overlaten om te onderzoeken, of het ook uit *weist du was* (gelijk de Franschman *un je ne sais quoi* zegt, en onze voorouders *een ik en weet* zeiden) moet worden afgeleid, naar de analo-gie van *haberdasher* uit *habt ihr das*, volgens S. Johnson.

ZEVENTIENDE HOOFDSTUK.

OVER WOORDONTLEDING.

Verdeeling van het onderwerp.

293. Bij het ontleden van ww. heeft men op zesderlei bijzonderheden te letten, namelijk: voorvoegsels, ach-tervoegsels, ingeschoven letters, zamentrekking, letter-verzetting en letterverwisseling.

Voorvoegsels in het algemeen.

294. Een voorvoegsel, gelijk de naam aanduidt, is iets dat vóór het zakelijke deel des woords, geplaatst is. Dit zakelijke toch, in tegenoverstelling van het toevallige, is hetgeen wij vinden willen, omdat daarin de beteekte-nende kracht des woords ligt; en met betrekking daartoe staat al het overige *voor* of *achter*.

Volledige en onvolledige voorvoegsels.

295. Wij noemen een voorvoegsel volledig, wanneer het eene lettergr. uitmaakt; onvolledig, wanneer het uit een of meer medeklinkers bestaat. Dit laatste heet bij Ten Kate *voorwerping*.

Beschouwing der volledige voorvoegsels.

296. Zij zijn naar de orde van het abé: *be, er, ge, her, on, ont* (waarbij ook *ant* behoort) *ver* en *wan*. Beschouwen wij elk afzonderlijk.

BE.

Be brengt de handeling van het wkw. in een naauw verband tot het voorw.: *eenen akker beplanten, een erf bebouwen; winst en verlies berekenen* enz.

Van daar dat het een onz. wkw. bedr. maakt: *lagchen, belagchen; kijken, bekijken*.

Voorts dient het om met nmww. bedr. wkww. te vormen: *bevochtigen, beschaduwen*.

Somtijds verandert het de bet. van het grondw. als in *belooven, bescheren, besterven* enz. dan weder schijnt het schier overtollig, als in *beletten* en *behoeven*, die beide zonder voorvoegsel in denzelfden zin gebruikt worden: *ik hoef dat niet te doen. Wat let mij dat ik* enz. In *beoosten, bezuiden* enz. is het blijkbaar het voorz. *bij*.

ER.

Er komt in onze taal weinig voor. In het verouderde *erachten*, waarvan de spreekw. *mijs erachtens* overig is, schijnt het de beteekenis van het grondw. onveranderd te laten; zoo ook in *erneren, voeden*.

In *zich erbarmen*, is het overg. in een' gemoedstoestand, gelijk *ont* in *zich ontfermen*.¹ In *erkennen* verschilt het weinig van *be*, als: *ik erken of beken gedwaald te hebben. Erlangen* is door *langen*, dat is *reiken*, iets verkrijgen, en *ervaren* letterlijk door *varen*, iets te weten komen, en bij overdragt, *ondervinden*.

Dit voorvoegsel wordt wel met *her* verward, als *erinneren, erhalen* enz. voor *herinneren, herhalen*.

¹ Dat *ferm* letterwisseling is voor *barm*, heeft Weil. in zijn taalk. woordenb. aangetoond. Zijne afleiding van een wkw. *be-armen* in de bet. medelijden gevoelen, steunt op het gezag van Adelung, die misschien Ten Kate heeft geraadpleegd. Zie dezen in de 2. proeve op *beer*. Bild. verkiest hier *barm* in den zin van opwelling, en hiervoor pleit onder anderen het Eng. *barm*, gist, en de algemeenheid der figuur van *opwellen, zwellen* enz. om de aandoeningen van het hart uit te drukken. Bild. verkl. geslachtl. op *barmte*.

GE.

Ge is van uitgebreide toepassing. Dat het dient om het verl. deelw. te vormen is bij de vervoeving aange-toond.

Voorts beginnen daarmede veel wkw. waarvan het grondw. niet meer voorkomt, als *genezen*, *genieten*, *geschieden*; in andere hecht het gebr. aan het w. eene andere bet., met dan zonder het voorvoegsel: *gebieden*, en *bieden* zich *gedragen* en *dragen*, zich *gelaten*¹ en *laten*; wederom in andere laat het de bet. van het w. onveranderd: *gelukken* en *lukken*, *gelijken* en *lijken*, *gebeuren* en *beuren*.² Het stelt de handeling van het wkw. zelfst. voor: het *geroep*, *geloop*, *geblaf* enz. waarbij men gewoonlijk aan eene herhaalde handeling te denken heeft.³

Het dient ook om het bewerkte uit te drukken: *gebak*, *gebouw*, *gedicht*.

Met het achtervoegsel *te* vereenigd, maakt het *collectiva* of verzamelingsww.: *geboomte*, *gevogelte*, *gewormte*, ook met *de*: *geleide*.

Een werktuig of middel: *gebit*, *gehoor*, *geschut*, *geweer*.

¹ *Zich gelaten* is zich voordoen of vertoonen, van daar het zelfst. *gelaat*, waarvan Koornhert ons de oorspronkelijke bet. leert, wanneer hij zegt: *met een ghelaet van aengesicht*; gelijk ook: *het soude beter laten voor het zou beter staan*. *Es lässt nicht gut* is bij de Duitschers *het staat niet wel*.

² Dit voorvoegsel was oulings in veel ww. gebruikelijk waar het thans overtollig geacht wordt, b. v.: *ghedoen*, *ghecrijgen*, *ghemaken*, bij v. *Marnix* en z. tijdgenooten.

³ Bij dit denkb. van herhaling komt somtijds dat van verveling: "*Uw praten heeft mij vermoeid*" zegt een zieke tegen zijn' vriend die hem bezocht heeft, waar *uw* gepraat iets beleedigends hebben zou.

HER.

Dit voorvoegsel herhaalt de hand. van het wkw.: *herkaauwen*, *herleven*, *herwinnen*.

In *hertog* en *herberg* staat *her* voor *heer*, een leger, en heeft dus met het voorvoegsel niets gemeen.

ON.

On drukt tegenstelling of berooving uit, en wordt slechts met naam- deel- en bijww. verbonden: *ondank*, *onspoed*, *oneven*, *ongevraagd*, *onlangs*. De wortel is mis-schien in het H. D. voorz. *ohne*, *zonder*.

Dit *on* is in *om* overgegaan in *ontrent* voor *ontrent*, dat is *ongetrent* van *trennen*, verwijderen.

ONT.

Ont is verwijdering: *ontloopen*, *ontkomen*; losmaking:

ontknoopen, ontwikkelen; berooving: ontheiligen, onthoofden; beginnen: ontvlammen, ontwaken, ontslapen;¹ tegemoetkoming: ontvangen, ontbieden, ontmoeten. In één geval gaat het laatste ont in ant over: antwoorden.²

¹ *Ontslaep* worden bet. bij Koornh. insluimeren.

² Waarom juist in dit eene geval? misschien om denzelfden vokaalkl. niet tweemaal in één w. te gebruiken. Ook de uitg. *and* komt in één geval, namelijk in *avond*, met *o* voor, waar juist ook eene *a* voorafgaat. Verg. § 299. Bedriegen we ons niet, dan is dit ook de reden waarom men *aar* in plaats van *er* bezigd in zulke ww. als *eigenaar, woekeraar* enz. Op het tweede gedeelte van *antwoorden* komen wij § 304 terug.

VER.

Ver wordt door Ten Kate afgeleid van *varen* in de grondbet.: *van de plaats bewogen worden.*

Wat daarvan zij, het komt voor in de volgg. en meer andere bett.:

1. In den zin van *er* in *erlangen*: *verkrijgen, verwerken, verzinnen.*¹
2. Overgang in eenen toestand: *verschijnen, verbleeken, verzwakken.*
3. Misslag in eenig bedrijf: *zich verspreken, verschrijven, verrekenen.*
4. Verwijdering, zoo veel als *weg*: *verjagen, verdrijven, verbannen.*
5. Verplaatsing: *vertrekken, zich vertreden, verdwalen.*
6. Vernietiging of verbruiking: *verbranden, verkwisten, verdoen.*
7. Herhaling met verandering: *verhangen, verzetten, versteken.*
8. Bekleding, zoo veel als *be*, of *over*: *vergulden, verzilveren, vertinnen.*

In sommige ww. als *verbeelden, verbeiden, verweren, vereeren*, valt het moeilijk aan *ver* een duidelijken zin te hechten.

¹ In die bet. heeft het H. D. altijd *er*: *erwerben, erdichten* enz. *Ver* luidt in het Eng. *for*: *forget, forgive, forsake, forswear*, en komt bij de Franschen voor in *pardonner*.

WAN.

Er is tweederlei *wan*; het eene geeft gebrek aan iets te kennen, als *wanhoop, wantrouwen*; het tweede eene verkeerde gesteldheid, als *wantaal, wansmaak*.

In het H. D. is *wahn* als voorvoegsel in de meeste ww. verouderd. Die taal kende het ook als bijv. nmw. in de bet. *ledig*.

Beschouwing der onvolledige voorvoegsels.

297. Hiertoe brengt men B, F, P; G, K, J; S, SCH, T, ST, Z; H, V, of W, en N. Wij zullen in de beschouwing de verwanten bij elkander laten.

B, F, P.

B. staat bij intrekking voor BE: *blijven* uit *belijven*, *blusschen* uit *belusschen* of *belesschen*; zoo zou ook *buiten* uit *beuiten* en *binnen* uit *beinnen* zijn. Daarvoor pleiten *beneven*, *beneden* en meer andere bww. en voorzls.¹

Door voorwerping van *f* zijn *flap* en *lap*, *fluit* en *luit*, *flaauw* en *laauw*, *fronzelen* en *ronzelen*, en misschien het Eng. *frock* met ons *rok* verwant, en door de *p* *plomp* en *lomp*.

¹ Hiertoe behooren *boven* uit *op*, als 't ware be-op-en, en het oude *bachten* achteren, waarvoor de scheepstaal bij de Eng. *abaft* heeft.

G, K, J.

Uit *ge*, dat, gelijk boven aangetoond is, voorheen nog meer gebruikt werd, ontstond door inkorting *g* en door verharding *k*:

Knippen uit *genippen*, voor *nippen*: van daar *geniepsch* en *in het geniep*;

Krimpen uit *gerimpen*, voor *rimpen*: van daar *rimpel*;

Knikken „ *genikken* „ *nikken*, van *nek*;

Knorren „ *genorren* „ *norren*: van daar *norsch*;

Kruipen voor *geruipen* van *ruipen*: van daar *rups*;

Krullen (oul. *krollen*) voor *gerollen* van *rollen*, enz.¹

Voor *l* geschiedde de zamentrekking zonder verharding als *glijden*, *gluipen* van *lijden*, gaan, en *luipen*; zoo ook *gloeijen* en *gloed*,² *gluren*, *glimmen*³ enz.

De *j* is als voorwerping verouderd in *jimmer* en *jiet*, voor *immer* en *iet*.

¹ Op gelijke wijs *kwellen*, in de bet. *zwellen*, van *wellen*.

² Van *lo-en* of *lu-en*, waarvan *lust*.

³ Van *lemmen* waarvan *lemmer*, een kling, om het schitteren, gelijk men een zwaard ook oulings een *brand* noemde, en *lemmet*, de pit van een kaars.

S, SCH, T, ST, Z.

Een w. met *l* beginnende, nam dikwijls eene *s* voorop: *linkerhand*, *slinkerhand*; *lijm*, *slijm*; *luiken*, *sluiken*; *muil* en *smoel*; en zoo zijn *loof* en *sloof*¹ en *luijer* en *sluijer*, hoe verschillend ook in het gebr., zeer na verwant; voorts *strot*, *smelten*, *snebbe*, met de Eng. ww. *throat*, *to melt*, *nib* enz.

Sch is dikwijls als eene dubbele voorwerping te beschouwen uit *S* en *K* zamengevloed: *schrappen* en *schrappen*, van *krabben* en dit van *gerappen* voor *rappen* dat oul. in den zin van *krabben* gebruikt werd.² *Schrimpelen* en *schrompelen* van *krimpen* en dit van *rimpen* oul. zoo veel als *zich rimpelen*: op gelijke wijs *schrijven* van *gerijven*, of *grijven* voor *rijven*, met een stift iets in eene harde oppervlakte inkrassen. Van dat *grijven* komt *griftje* en van *rijven*, *riffel*.

¹ *Loof* was oul. *mat*, *moede*; van daar *slooven*, zwaar werk verrigten, en *sloof*, eene vrouw die zich geen rust gunt.

² Het afkrabben van een' muur, dien men witten of schilderen wil, noemt men aan de Kaap en ook wel elders *rapen*.

T en *ST* staan op gelijke wijs voor *r*. Zoo zijn dan *strekken*, *trekken* en *rekken* verwant; en *stroopen*, het vel aftrekken, komt van het oude *roopen*, H. D. *raufen*, rukken en plukken. *Streep* en *reep*, *trommelen* en *rommelen* zijn ook van elkander niet vreemd.

Z vindt men vóór *w*: *zwak* en *week*, Eng. *weak*; *wijken* en *zwijken* in *bezwijken*, *wenken* en *zwenken*, *wikken* en *zwikken*. *Zweep* (*whip*), *zwellen* en *wellen* enz.

H.

Opmerkelijk is het dat de *h*, die door dialect-verschil, even zoo vaak verzwegen als ontijdig uitgesproken wordt, nogtans niet dan in enkele ww. als voorvoegsel gebruikt wordt, b. v.: *haverij* en *averij*, *huilen* en *uil*, *hooren* en *oor*.

V. of W.

Voorbeelden met *W* zijn: *wreken*, *wringen*, *wrijven*, waarvoor het H. D. *rechen*, *ringen*, *reiben* heeft; en van *v*: *vreten*, waar de *v* tot versterking dient en uit het voorvoegsel *ver* schijnt samengetrokken.

N.

De *n* komt op tweederlei wijs voor: als zamentr. uit het verouderde ontkenningssw. *ne* in *niemand*, *nooit*, *nergens*, *niet*; en als voorvoegsel zonder bet. wanneer het waarschijnlijk uit het lidw. ontstaan is: *nijver* en *ijver*, *nochtend* en *ochtend* enz.

Over uitgangen in de afleiding.

298. Alleen met afleidingsuitgg. hebben wij het hier te doen, want de buigingsuitgg. zijn vroeger reeds be-

handeld. Wij zullen ze verdeelen in drie klassen: A. Toonlooze uitgangen; B. Halfbetoonde; en C. Voltoonige; en zullen elke kl. afzonderlijk, maar in het kort behandelen.

A. Toonlooze uitgangen.

299. Zij zijn twintig enkele: *De* (te), *e*, *el*, *em*, *en*, *ende*, *ends*, *er*, *ig*, *isch*, *je*, *lf*, *se*, *sel*, *sem*, *ste*, *s*, *tien*, *tig*, *uwe*; en vijf dubbele: *enen*, *eren*, *elen*, *emen* en *igen*.

Beschouwing der enkele toonlooze uitgg.

DE of TE.

300. Achter het zakelijke deel van een wkw., b. v.: *liefde*, *diefte*, *sterfte*, en tot *d* of *t* ingekrompen: *deugd*, *magt*, *schrift* enz. Ook achter een bijv. nmw., om de eigenschap als zelfst. voor te stellen: *grootte*, *dikte*, *hitte*, *koude*.

E.

De *e* tot verzachting van den eindcons. was weleer veelvuldiger dan thans, b. v.: *grepe*, *ziele*, *gave*, *schove* enz. In enkele gevallen duidt zij den handelenden pers. aan: *getuige*, *bode*, *erve*, *borge*, bij intrekking *borg*. Ook was zij gelijkbeduidend met *de* of *te* achter een bijv. nmw.; men zei: *de oude*, *de geele*, gelijk men *grootte* enz. zegt, in de bet. van *ouderdom* en *geelzucht*.

¹ Zoo verschilt dan de vorige uitg. van dezen alleen door eene ingeschoven *d* of *t*.

EL.

El is werktuig of middel: *vleugel*, *sleutel*; ook het voorw. der handeling door het wkw. aangeduid: *bundel*, *gruwel*, *drempel*. Maar in ww. van vreemden oorspr., als *tafel* (tabula), *tempel* (templum), heeft *el* geene van beide beteekenissen. *El* is ook uitg. van enkele bijv. nmww.: *kreupel*, *schamel*, *vermetel*, *onnoozel* enz.

Hiertoe behoort ook *dartel* van *darren*, d. i. *durven*, met ingevoegde *t*.

EM.

Em als uitg. van zelfst. nmww. is vaak duister van bet.: *adem*, *bodem*, *boezem*. Wordt achter *r* en *l* ingetrokken: *galm* van *gillen*; *walm* van *wellen*; *storm* van *storen*.

EN.

En hebben wij als uitg. der onbep. W. van wkw. en

als teeken van meerv. reeds leeren kennen. Het komt ook voor als uitg. van zelfst. nmww.: *molen, wagen, beken*, en luidt bij inkorting *n*, als *koorn* voor *koren*, of bij omzetting: *ne, tarne* of *tarn*, van 't oude *teren* (to tear) scheuren; van bijv. nmww.: *houten, steenen, gouden*; van bijww.: *buiten, open, gaarn* en *gaarne*; en zoo diende het weleer achter bijv. nmww. op *lijk*, om ze tot bijww. te maken: *wijsselijken, vriendelijken* enz.; van voorzls.: *tusschen, tegen* enz.

ENDE.

Deze uitg. van het tegenw. deelw. wordt veelal tot *end* ingekort: *vriend, ochtend*; wordt met *and* verwisseld in *viand, heiland, dwingeland*, en met *ond* in *avond*, H. D.: *Abend*.

Ochtend van *ochten*, aanwassen, en *avond* van *aven*, afnemen. — Bild.

ENDS of END.

De uitg. *'end* met bijvoeging van *s* komt voor in bijww., als *volgends, willends* en *wetends* enz. Maar de *d* wordt zoowel in de uitspr. als in het schrijven achterwege gelaten, gelijk ook in *nopens, trouwens, blijkens* enz.

ER.

Geeft een' werker te kennen, als *looper, springer*; of een werktuig: *snuiter, notenkraker*; met inlassching van *d* achter *r*: *zweerder, hoorder*; oulings ook achter *l* en *n* als *speelder, mender*, thans *speler, menner*, terwijl men nog *doender, boender* en *diender* zegt. Men vindt het ook achter weinige bijv. nmww.: *lekker, wakker, mager, snugger, zuiver, bitter*. Duister is deze uitg. in *leder, haver, leger* en *voeder*, als ook in de voorzls. *over, onder, achter*. Eindelijk dient *er* om van namen van plaatsen bijv. nmw. te maken, b. v.: *Schiedammer jenever, Edammer kaas* enz.

IG.

Waarschijnlijk van een Gottisch wkw. *aigan* (hebben); b. v.: *schubbig, harig*, schubben of haren hebbende; maar somtijds duidt het alleen overeenkomst aan: *voddig, wollig, vurig*; achter het worteldeel van een wkw. geeft het geneigdheid te kennen, als *woelig, gierig, knorrig* enz.

ISCH.

De uitg. *isch* van bijv. nmww. heeft bij inkorting

zijnen kl. verloren; zoo is dan *snaaksch* voor *snakisch* *hondsch* voor *hondisch*, en ook *mensch* kan bij inkorting voor *mennisch* en dus eigenlijk bijv. zijn; maar van waar dan *frisch*, *forsch*, *valsch* en meer anderen?

JE.

Je, weleer *jen* of *ken* is uitg. van verkleining: *handje*, *mandje*, *huisje*. Verouderd is *lijn*, als *ooglijn* voor *oogje*.

LF.

De uitg. *lf* in de getalnamen *elf* en *twalf*, heeft zijnen oorspr. in het oude *lijven* of *belijven*, waarvoor wij thans *blijven* zeggen; men zeide namelijk *een-lif* en *twae- of twee-lif*, dat is, *een* en *twee over*, te weten boven het tiental. De aanleiding tot deze manier van tellen vindt men gereedelijk in de van ouds gebruikelijke dozijntelling van kleine koopmanschappen. (Ten Kate, D. II., bl. 78.)

SE.

Se, ook wel *sche*, (maar zonder keelklank) bij intrekking *s*, is een V. uitg., zoo zeide men: *meesterse*, *moorderse* voor *meesteres*, *moordenaarster* enz. Zoo is *slons* bij intrekking voor *slondse*, en dit van *slinden* hetzelfde als *verslinden*; dus eene *slons*, eene vrouw, wier slordigheid op kleeding enz., veel *verslindt*.

SEL.

Sel duidt het voortbrengsel van de handeling des werkwoords aan: *zaagsel*, *vijsel* enz., ook een werktuig of middel: *bindsel*, *hengsel*.

SEM.

Deze uitg. heeft beide bett. met het voorgaande *sel* gemeen: de eerste in *bloesem* en *molsem* (van *mol* of *moel*, verl. T. van *malen*,)¹ en de tweede in *deesem* (oul. *deegsem* van *dijgen*, uitzetten).

¹ Van daar ook de *molm* in het hout, Eng. the dry rot.

STE.

Ste wordt bij Ten Kate beschouwd als *te*, waarvan boven, met ingevoegde *s*. Veelal wordt *ste* tot *st* ingekort, gelijk in *komst*, *gunst*, *dienst*.

S.

De *s* achter de verkleinww. van bijv. nmww. gevoegd, maakt er bijww. van: *zoetjes*, *netjes*, *gaawwtjes*.

Achter bijww. en voorzls. schijnt zij tot *ends* of *ens* (zie hoven) te behooren: *trouwens*, *jegens*, *volgens*, *wegens*; ¹ behalve wanneer zij alleen voorkomt gelijk in *trots*, *voorts*, *mitsgaders*.

¹ Dat men niet *buitens* en *binnens* schrijven moet, gelijk men *tegens* en *nevens* schrijft, maar *buiten's* en *binnen's* schijnt daaruit te blijken, dat men achter deze voorzls. geen lidw. bezigt, zoo dat 's voor verkorting van *des* aan te zien is.

TIEN en TIG.

Deze uitgg. van telww. worden van *tijgen* of *tijen* (trekken) afgeleid. "De eerste tien," zegt Ten Kate, "is een telrij daar men weder op hervat." *Tig* is dan zoo veel als *trek*, (Eng. *tug*) *twintig* en *dertig*, *twee trek*, *drie trek* enz. Over *elf* en *twaalf* zie boven, op *lf*.

UW.

Uw in *schaduw*, *zwaluw*, *peluw* of *peuluw* is uit *e* ontstaan, want men zeide voorheen *schade* (H. D. Schatten) *zwalue* of *zwalve*, Schwalbe en *peule* (Pfuhl). Zoo ontstond ook uit *geele*, *geeluw* (Eng. yellow) als bijv. nmw. en als zelfst. voor *geelzucht*. Dit *uw* was toonloos en ging bij omzetting in *we* over, en dit *we* bij inkorting en verscherping in *f*; zoo ontstond uit *moruw*, *morwe* of *murwe* en *murf*, dat wij nog hebben in *vermurwen*; en misschien van daar de Fransche benaming van stokvisch (*morue*) van het *murw* kloppen of beuken.

Deze uitg. komt nog voor in *zenuw*, *valuw* (fallow) thans *vaal*, en in *sneeuw* uit het oude *snee*.

Dubbele toonlooze uitgangen.

ENEN, ELEN, en EREN.

301. De eerste dezer uitgangen komt thans in een klein getal werkw. voor, als *bakenen*, *eigenen*, *openen*, en is dan veelal toevallige ontmoeting, van tweederlei *en*, waarvan het eerste tot het grondw. behoort, en het laatste uitg. der onbep. W. is. In *loochenen* en *rekenen*, alsmede in het gemeenzame *lijkenen*, schijnt de verdubbeling van een anderen aard te zijn.

Des te veelvuldiger zijn *elen* en *eren* in wkw. van eenvoudiger vormen afgeleid om de herhaling van eene daad aan te duiden: *hakkelen* van *haken*, *huppelen* van *huppen* (to hop) *stotteren* van *stooten*, *klapperen* van

klappen. Dikwijls is de eenvoudiger vorm des woords verouderd, gelijk *donnen* (Fr. tonner) en *metzen*, waarvan wij *donderen* en *metzelen* hebben. In het afleiden van deze soort wkww. heeft men op klankverwisseling te letten, waarvan straks nader, en zich in acht te nemen dat men niet het gewone *en* der onbep. W., vooraf ge-gaan van *el* of *er* van het grondw., of liever van de naaste afleiding, voor *elen* en *eren* als uitgg. van herhaling aanziet, b. v.: *nagelen*, *grendelen*, *winteren*, *zuiveren*.

Belangrijk is over deze uitgg. A. de Jagers Proeve over de wkww. van herhaling en during.

EMEN.

Emen is ontmoeting van twee uitgg.: *wademen*, *vademen* enz.

IGEN.

Dit geldt ook van *igen* in *matigen*, *angstigen* enz., maar in de meeste gevallen is het eene verlenging van een verouderd w. op *en*: *zondigen* voor *zonden* (van hier *zon-daar*) *beleedigen* voor *beleeden* enz.

Halfbetoonde uitgangen.

302. Tot deze kl. brengen wij *aar* of *er*, *aard*, *dom*, *heid*, *ing*, *nis*, *ling*, *schap*, *achtig* of *haftig*, *baar*, *lijk*, *zaam*, *hande*, *lei* en *loos*, benevens *zalig* en *tieren*.

AAR of ER.

Aar of *er* is een M. pers. *Hij* is in het H. D. *er*. Achter het worteldeel van een wkww. vindt men veelal *er*: *looper*, *hater*, *vinder*. Uitz.: *zondaar* van het oude *zonden*. Maar na een toonl. uitg. treedt *aar* in de plaats van *er*: *vogelaar*, *lessenaar*, *beukelaar*, *lasteraar* enz.

AARD.

Men heeft getwijfeld of men dezen uitg. voor verschillend van den vorigen houden moet, dan wel voor denzelfden met verharding; in het laatste geval, dat ons het waarschijnlijkst voorkomt, zou men beter gelijk weleer met *t* spellen. Hoe het zij, *aard* is thans in onze taal geworteld, men schrijve dus (wil men niet zonderling zijn): *dronkaard*, *grijsaard*, *veinsaard*, *wreed aard*.

DOM.

Beteekent: 1. Staat of gesteldheid: *Eigendom, ouderdom, rijkdom*; 2. Vereeniging: *Menschdom, Christendom, Jodendom*; 3. Ambt of heerschappij: *Pausdom, hertogdom* enz.

HEID.

Stelt eene eigenschap zelfst. voor: *schoonheid, wijsheid, traagheid*.

ING.

Ing doet achter het zakelijke deel eens wkw. schier dezelfde dienst als *heid* achter het bijv. nmw., b. v.: *beven, beving, breken, breking* enz.

NIS.

Nis verschilt in beteekenis in zoo verre van *ing*, dat de ww. met *nis* zamengesteld, veelal eenen meer lijdelijken en die met *ing* een meer bedrijvenden zin hebben, b. v.: *getuigenis, kennis, erkenenis*. Maar dit houdt niet altijd streek.

LING.

Ling, van een verouderd wkw. *lingen*, bij iets voegen, van gelijken aard zijn, duidt achter het worteldeel van een wkw. eenen persoon aan die als voorw. der handeling voorkomt: *kweekeling, leerling* is een die *gekweekt* of *geleerd* wordt; zoo ook *vondeling, doopeling* enz. Maar in *smeekeling* en weinige anderen, is de pers. bedrijvend. *Ling* komt ook achter nmww. als *gunsteling, jongeling, tweeling, hoveling*; en dient om bijv. nmww. en bijww. te vormen: *zonderling, mondeling*; in het laatste geval neemt het ook wel eene *s* aan, als *zijdelings, schrijdelings* enz.¹

Men wachte zich van *ing* met voorafgaande *l* van een wkw. van herhaling voor *ling* aan te zien: *mengeling, struikeling*.²

¹ Deze uitg. wordt ook met *lijk* verwisseld, als *mondeling* en *mondelijk*.

² Eer wij van *ling* afstappen, gewagen wij nog van *enkeling*, dat door Hoofft gebruikt werd voor het gewone *individu*. Siegenb. heeft omtrent dit w. opgemerkt (Taalk. Mag., D. II., bl. 180) dat het verkieslijk is boven *ondeelige*, waarvan sommigen zich bedienen, en dat men volgens dezelfde regelmaat *eenling* zou kunnen zeggen. Wij gelooven dat deze aanm. behartiging verdient. In Borger's Leerredenen, D. I., bl. 221, lezen wij: "Indien wij van eene algemeene inrigting ten behoeve van het menschelijk geslacht spreken, is het daarom geenszins noodig dat dezelve iederen *ondeelbaren* in het bijzonder betrefte." Dit *ondeelbaar* laat zich nog minder verdedigen dan *ondeelig*.

SCHAP.

Schap is verwant met het ongelijkvl. *scheppen*. De be- teekenissen van dezen uitgang zijn boven (bl. 53) op- gegeven.

ACHTIG en HAFTIG.

Haftig is blijkbaar van *haven* (to have), waarvan wij onder anderen de spreekwijs *have en goed* hebben overge- houden, en *achtig* is van een gelijkbeduidend Moeso- Gottisch wkw. Maar in het gebr. valt op te merken, dat *achtig* den zin des grondwoords verzwakt, b. v.: *roodachtig* is minder dan *rood*, terwijl *haftig* een uitne- menden graad van eene eigenschap aanduidt, als in *manhaftig*, *krijghaftig* enz. Dat in *waaráchtig*, *leugen- áchtig* en dergelijken, de uitg. *achtig* de kracht heeft van *haftig*, is niet vreemd; want *f* en *ch* zijn wisselletters en de *h*, als bloote aanbazing, gaat ligt verloren.

BAAR.

Baar is van het oude *beren*, waarvan de grondbet. *dragen* is. In den zin van voortbrengen komt het voor in *vruchtbaar*, *dankbaar*; in andere ww. schijnt het tot *zich* geberen of *gebaeren*, dat is, *zich als iets voordoen*, te behooren, als *wonderbaar*, *blijkbaar* enz. Van *beren* komt *gebeuren*, en om gebeurlijkheid aan te duiden, staat *baar* veelvuldig achter het worteldeel van een wkw.: *eetbaar*, *leesbaar*, *huwbaar* enz.¹ Bij de dichters ver- vangt het dikwijls de plaats van *lijk*, als in *ontzagbaar* voor *ontzaglijk* enz.

¹ *Openbaar* heeft met dezen uitg. niets gemeen, maar is uit *open* met het ge- lijkbeduidende *baar*, d. i. bloot, zamengevloeid. Dit heeft Adelung, en na hem, Weil. (Taalk. Woordenb. op *baar*) aangetoond. *De openbare zee* zegt men nog wel. Zoodanige herhaling van hetzelfde denkbeeld diende tot ver- sterking gelijk in *algeheel* e. m. a. In *baarblijklijk* vinden wij hetzelfde bestanddeel. De koppeling van *baar* met *lijk*, als *wonderbaarlijk* en derge- lijken, komt ons voor misbr. te zijn.

LIJK.

Dit is blijkbaar de wortel van *lijken* of *gelijken*. Deze uitg. dient om met wkw. en nmww. bijww. en bijv. nmww. te vormen: *merkelijk*, *vijandelijk*, *vriendelijk*, *zwakkelijk*. Over het misbr. van dezen uitg. zie boven (§ 265) en over de uitspr. (§ 52).

Bij Borger Leerr., D. I., bl. 73, lazen wij *tijgerlijke krachten*, en bl. 254: *de bedrijvelijke wereld*, waar *bedrijvelijk* nog iets anders schijnt te zijn dan *bedrijvig*. Aan zulke mannen als B. mag men de vrijheid wel toekennen om de

taal met nieuwe ww. te verrijken. Dat Weilands Taalk. Woordenb. niet vrij van leenten is, kunnen zij die het gebruikt hebben, best weten : *bedrijvig* is één van de ww. die men daar te vergeefs zoekt.

ZAAM.

De wortel van *zamen*, waarvan *zamelen*, geeft met iets begaafd zijn te kennen : 1. Achter een zelfst. nmw. : *deugdzaam, vreedzaam* ; 2. Achter het worteldeel van een wkw. : *opmerkzaam, verdraagzaam*.

HAND en LEI.

De oorsprong dezer uitgg. is eenigzins duister : in de toepassing komen zij vrij wel overeen, en dienen beiden om bijww. van soort te vormen : *tweederlei, velerhande*, voorheen ook *tweederleijen, allerhanden* enz., gelijk men nog zegt *allerleijen aard*.

Hand, als lichaamsdeel, heeft blijkbaar met deze zamenstellingen niets te doen. Dat *hand* van een aloud w. geslacht of soort beteekenende afstamt, kan men bij Adelung en nog uitvoeriger in Hamakers Akad. Voorl., bl. 44—47, zien. Wij geven in bedenking of ditzelfde *hand* niet voorkomt in *naderhand, van langerhand* en zelfs in *stormenderhand*, d. i. bij wijze van storm ; en in *handzaam* (handsome) dat, wat de bestanddeelen betreft, juist met *aard-ig* overeenkomt, waarvan het in bet. niet veel verschilt.

LOOS.

Loos is van *liezen* thans *verliezen*, en geeft berooving te kennen : *hulpeloos, magteloos, ijverloos*.

ZALIG.

Zalig bestaat uit *zal*, waarvan de oorspr. duister is, en *ig*. Bij ons komt dit w. slechts in de zamenstellingen *rampzalig* en *gelukzalig* voor, terwijl het op zich zelve staande met het laatstgenoemde gelijkbeduidend is.

Deze uitg. komt bij de Duitschers veelvuldiger voor, als *redselig, spraakzaam ; saumselig*, nalatig ; *leutselig*, minzaam. Een oud w. *sal* beteekende volgens Adelung getal of menigte.

TIEREN.

Tier schijnt oulings *aard* beteekend te hebben, van daar nog het wkw. *tieren*, aarden, wel uitvallen. *Goeder-tieren* is dan van goeden aard, goedaardig. Voorheen zeide men ook *kwadertieren*.

Van *ti-en* of *tij-en*, d. i. trekken. *Tier* is dus trek, geneigdheid, of aard. (Zie Bild. Geslachtl. op *Tier*.)

Voltoonige uitgangen.

303. Daar deze meestal uit andere talen ontleend zijn, zullen wij met eene korte vermelding kunnen volstaan :

IJ of IE, overeenkomende met den Lat. uitg. *ia* in *abdiĳ*, *theorie* enz.

ERIJ, achter het worteldeel van *wkww.*, in twee betekenissen: eene herhaalde handeling, als *rooverij*, *snorkerij* enz.; de plaats waar eenig bedrijf wordt uitgeoefend: *visscherij*, *weverij*, *glasblazerij*.

IN, om V. nmww. te vormen: *koningin*, *herderin*.

ESSE, van gelijke bet. als in *voogdesse*; thans veelal op *es* afgekort: *priesteres*, *tooveres*.

AGE of AADJE: *plantage*, *vrijage* (*vrijaadje*.¹)

OEN: *plantsoen*, *latoen*, *blazoen*, *fatsoen*.

ATIE (*ation* Fr. en Eng.): *combinatie*, *terminatie*, *katechisatie*.

MENT: *parlement*, *document*, *complement*.²

ENT: het Lat. *ens* uitg. van het participium praesens: *student*, *patent*,³ *absent*.

TEIT, het Lat. *tas* en Fr. *té*: *majesteit*, *souvereiniteit*.

EREN, basterduitg. van *ww.*: *braveren*, *proberen*, *regeren*.

EEL, het Fr. *eau*: *kasteel*, *château* (Lat. *castellum*).

IER, het Fr. *ier* een persoon: *tuinier*, *lansier*, *barbier*.⁴

AAN of EIN, het eerste van het Lat. *anus*, het tweede van het Fr. *aine*: *Afrikaan*, *Spartaan*; *kapitein*, *kastelein*.

IST, een persoon: *pianist*, *fluitist*, *trappist*.

IET, een persoon: *bandiet*, *hermiet*.

ET, van het Fr. *et*: *genet*, *helmet*, *banket*, *salet*.

¹ Dit *aadje* is van alle verbasteringen in onze taal voor mijn oor en oog de aanstootelijkste. Indien ik hier naar de spelling moest uitspreken, dan zou ik zonder bedenking liever met het gepeupel *vrijasie*, *bagasie*, *plantasie* schrijven en uitspreken. Maar wij behoeven tot dat uiterste niet te komen; wij kunnen met de Fransche *g*, die wij in *genie*, *passagier* enz. gebruiken, *bagage*, *plantage* spellen, en indien wij om den Holl. wortel geen *vrijage* willen schrijven, dan gebruiken wij daarvoor liever *vrijerij*. Voor de spelling *age* hebben we eenen voorstander, die als man van smaak en geleerdheid althans niet verwerpelijk is, Mr. C. M. van der Kemp. (Men zie 's mans gevoelens in het Taalk. Mag., D. II., bl. 96).

² *Complement* moet niet met *compliment* verward worden. Het eerste is van het Latijn *comple*, aanvullen; van daar in de meetkunst een complements- of supplements-hoek: het tweede komt van het Fr. *plier*, buigen.

³ *Patent*, bij verkorting voor *litterae patentes*, een open brief.

⁴ De uitg. *ier* wordt door het toevoegsel *ster* V., als *herbergierster*, *tuinierster*; maar in *kamenier* is dit om de bet. des woords onnoodig.

Over inlassching of ingeschoven letters.

304. Het inlasschen van eene of meer letters, die noch tot het zakelijke deel des woords, noch tot een voor- of achtervoegsel behooren, vindt plaats om welluidendheid

te bevorderen, of om dubbelzinnigheid voor te komen. Voorbb. van inlassching welluidendheidshalve zijn :

1. De *n* in *slavernij*, *spotternij*, *razernij*.
2. De *d* in *bestuurder*, *tegenwoordig*,¹ *branden*.
3. De *p* voor den uitg. *je* in *ww.* op *m*: *boompje*, *stroompje*.

4. De *t* op gelijke wijs achter *l*, *n*, *r*, *w* of eenen klinker: *appeltje*, *twintje*, *boortje*, *meeuwte*, *eitje*, *ma-matje* enz.

5. Om gemak van uitspr. nam de verouderde uitg. van verkleining *ken* eene *s* voorop, wanneer het *w.* op *k* of *ng* eindigde: *boeksen*, *ringsken*.

6. Hiertoe behoort ook de verdubbeling der eindletter met eene toonlooze *e*, waarop dan de ingeschoven *t* volgt: *valletje*, *schelletje*, *sterretje*, *zonnetje*, *krabbetje*, *tobbetje*; waarbij echter de duidelijkheid tevens bedoeld wordt: men denke aan *kindje* en *kinnetje*, *lampje* en *lam-metje*, *stampje* en *stammetje*, *pandje* en *pannetje*, *kantje* en *kannetje*, *mandje* en *mannetje*, *speldje* en *spelletje* enz.

7. De *t* voor *lijk*, in *eigentlich*, *wezentlijk*, *opentlijk*, en weleer ook voor *heid*, in *geleghentheid*, *ervarentheid* enz.

8. De *e* voor *ling*, *lijk*, *loos*, *nis*: *vreemdeling*, *bedenkelyk*, *slapeloos*, *belijdenis*.

¹ Zoo blijkt dan dat *woord* met *tegenwoordig* niets te doen heeft, terwijl *voor* klankverwisseling is voor *waar*, van het oude *waren* voor *zijn* of *wezen*, gelijk ook het H. D. *gegenwärtig* aanwijst. Maar ook in *antwoord* en *antwoorden* heeft men verkeerdelyk aan een *tegenwoord* of iets dergelyks gedacht, waar men alleen aan eene *toewending* of liever *toegewend zijn* denken moest. Dat het niet van *woord* moest afgeleid worden, heeft Adelung, dunkt mij, overtuigend aangewezen. Deze beroept zich onder anderen op het V. gesl. van het H. D. *Antwort*, terwijl *wort* O. is. Wij voegen hierbij, dat het in al de oude taaltakken, gelijk men in de Geslacht-toetse van 'ten Kate zien kan, O. was, en dat *antwoorde*, bij onze voorouders, even als bij de Duitschers V. was, blykens onze Bijbelvert.—Voorbb. van dit gebr. levert de *Jagers Taalk. Handleiding tot de Statenoverzetting* enz. Ten overvloede merken wij nog aan, dat een *tegenwoord* ten minste eene voorafgaande toespraak onderstelt; maar nu vinden wij in onze Bijbelvert. op vele plaatsen *antwoorden* waar eene redewisseling begint, als Richt. xviii. 14; 1 Sam. xiv. 28; Jes. xiv. 10; Dan. ii. 26; Matth. xi. 25; xvii. 4; xxii. 1; xxviii. 5; en vele andere plaatsen; zoo ook het zelfst. *de antwoorde* in den zin van rede of zeggings: Spr. xv. 1, en 23; xvi. 1. Deze bet. des woords is den anders naauwkeurigen De Jager ontgaan. Door vergelyking met het Eng. *answer*, zien wij dat de *d* niet tot het zakelyke deel des woords behoort, even min als de kl. *oo*, die in geen der oude taaltakken (verg. Geslacht-toetse als boven) gevonden wordt.* Tegen al het aangevoerde staat Bild. *stokje alleen* met zijn “*woorde* V. *woor-ede*, *waar-ede*, dat is verneming, van *waren*, *ontwaren*,” en dat zonder een enkel voorb. bij te brengen.—Dat *de woort* bij M. Stoke en anderen niet V. enkelv. maar O. mrv. is, kan men bij Hoogstraten (voorrede, § 112) zien, en nog uitvoeriger in J. Clarisse's zevende proeve v. taalk. in het Taalk. Mag., D. iv., bl. 449.

* Ook h. oud Holl. had *antwerden*.—Zie Jonckbloets Specimen uit van Velthems Spiegel Historiae, III. 40.

Letterverzetting.

305. Letterverzetting heeft meestal gemak van uitspr. ten doel. In onze taal wordt dit middel niet veelvuldig gebruikt, en betreft voornamelijk ww. waarin de *r* voorkomt. Zeide men weleer *born*, *bernen*, *vurcht* (*vrees*) enz., thans zeggen wij *bron*, *branden*, *vrucht*; dit laatste in de samenst. *godsvrucht*, dat hetzelfde is als *godvreezendheid*. Zoo zijn *vrek* en *verken* of *varken* misschien hetzelfde, zoodat de naam *vrek* aan een gierigaard gegeven wordt om zijn varkensachtige morsigheid; zoo zijn *trap* en *terp*, *sterk*, *strak* en *streng* (Eng. strong) verwant; *kersten* was oud Holl. voor *Christen*, van daar nog *Kersdag*; en aanmerkelijk grooter wordt de lijst van voorbb. wanneer men onze taal met andere talen vergelijkt. Immers zeggen wij *vorst*, *korst*, *borst*, *wrat*, *kers* of *kors*, *sprank* enz.; de Engelschen *frost*, *crust*, *breast*, *wart*, *cresses*, *spark* enz. Wederom zeggen wij *bord* (oul. *berd*), *tarnen*, de Duitschers daarentegen *Brett*, *trennen* enz. Voeg hierbij, dat in sommige ww. op *es*, zoo niet in alle, deze uitg. uit het verouderde *se* door omzetting ontstaan is: men zeide *priesterse*, *danserse*, *zangerse*, *meesterse* enz. (Zie ook § 300 op UW).

Zamentrekking.

306. Door zamentr. wordt uit twee lettergr. ééne: *gestaag* (gestadig), *vuig* (vuidig), *daán* (daden), *doón* (do den). Voorbb. van sterke zamentr. zijn *gaan*, *staan* en *slaan*, uit *gangen*, *standen*, *slagen*.

Zoo zou *leelijk* van *leedelijk*, *balling* van *banneling*, *tergen* van *terrigen* zijn. Soms tijds bepaalt zich de zamentr. tot het uitlaten van eene enkele letter, als *deesem* voor *deegsem*, waarbij dan wel verandering van vokaal plaats vindt: *zeide*, *leide*; voor *zegde*, *legde*; ik *houde*, *woude*, *zoude*, van *holde*, *wolde*, *zolde*; *gouden* voor *golden* of *gulden*, *zout* van het oude *zalt* enz. Zou zijn *boud*, *koud*, *oud*, in het Eng. *bold*, *cold*, *old*; en ons *hout*, *woud*, *smout*, zijn bij de Duitschers *Holz*, *Wald*, *Schmalz*. (Zie voorts § 297 over onvolledige voorvoegsels, en § 300 op *de*, *te*, *em*, *isch* en *ste*.)

Letterwisseling.

307. Hoe de klinkers onderling verwisseld worden hebben wij boven, bij de behandeling der ongelijkvl.

wkww., reeds gedeeltelijk aangetoond. Maar daar heeft de verwisseling haar doel en hare bet.; in honderd andere gevallen is zij bloot dialektverschil. Zie hier eenige voorbb. van vokaalverwisseling:

A met e : warm, werm ; aa met ee : laag, leeg ; paard, peerd ;

E met a : ster, star ; ee met ei : teeken, teiken ;

E met eu : spelen, speulen ; ee met ie : steen, stien ;

E met i : smelten, smilten ; i met e : villen, vellen ;

E met u : spel, spul ;

Eu met oe : beuken en boekenhout ; eu met o : leugen logen ;

I met ij : begrip en begrijp ; o met u : gekorven, gekurven ;

Ie met ui : kieken en kuiken ; u met i : rundvleesch, rindvleesch ;

U met o ; gunst en gonst ; y met i : Egypte Egipte.

Bijzonder veranderlijk zijn de vokalen voor *r* : zoo was de verl. *T*. van *sterven* weleer *starf*, *storf*, *sturf* of *sterf*, en thans *stierf*.

Aan veel minder verwisseling zijn de medeklinkers onderhevig. Van den overg. van zachte letters tot hare hardere klankverwanten, waardoor *b*, *d*, *v*, *z*, in *p*, *t*, *f*, *s*, en *ng* in *nk* veranderen, zullen wij nader bij de spelling spreken. Opmerkelijk is ook de overg. van *d* tot *j*, waarbij de vorige vokaal door eene *i* gewijzigd wordt : *braden*, *braijen* ; *roden*, (gelijk men weleer zeide) *roeijen*, waarvan *roeimeester*, gelijk men nog *roede* zoo wel als *roei* zegt ; ook van *d* tot *w* : *schouder*, *ouders* ; *schouwer*, *ouwers*. Niet zelden verwisselen *p*, *k*, of ook *f* met *ch* : voor *graft*, *kraft* en *gekaft* zeggen wij thans *gracht*, *kracht* en *gekocht* ; *heft* en *hecht* worden nog dagelijks verwisseld. De *p* werd door *ft* vervangen : voor *wijdloopig* las men oulings *wijdluftig*, dat onder anderen ook bij Ten Kate in *wijdluchtig* overgaat, of ging over in *ch* : *krocht* van *kruipen* ; en *wachten* is intensivum van *waken*.

Intensiva zijn wkww. die de bet. van het grondw. versterken, en deze versterking door verharding of verseherping van den wortel-consonant uitdrukken, als *honger* en *hunkeren*, *buigen* en *bukken*, *zuijgen* en *zwichten*, *knoopen* en *knochten*, *stijven* en *stiften* of *stichten* enz.

Overgang tot de Spelling.

308. Verdere uitweiding over dit onderw. mogen we ons hier niet veroorloven, te meer daar wij in de vol-

gende hoofdstukken over spelling, nog dikwijls op het hiervoren aangestipte zullen moeten terugkeeren.

Wij hebben niet geschroomd bij dit onderw. wat lang stil te staan, omdat wij het voor bijzonder leerzaam houden. Men wachte zich slechts voor twee uitersten: het eerste, van naar hersenschimmige theoriën de afl. der ww. te dwingen; het tweede van op den klank af over de bestanddeelen der ww. uitspraak te doen. Door de eerste dwaling ziet men zich genoodzaakt wortels te onderstellen, en door de tweede vervalt men tot zulke afleidingen, als *zondvloed* van *zonde*, zedelijk kwaad, en *vloed*. Wij vermoeden dat de verwisselbaarheid der klinkers aanleiding gegeven heeft tot menige dwaling, maar zulk vermoeden kan wel uitnoodigen tot onderzoek, maar bewijst op zich zelve niets. Voor onderzoeklievend en geven wij ten slotte een paar gissingen. Zou oor in domoor, sottoor, (bij Koornh.) druuloor, wel iets meer zijn dan klankverwisseling voor er? Zijn sieraad, kleinood en armoede door inlassching uit sierde, kleinde en arnde of arnte ontstaan? Is aam in ligchaam iets anders dan em in boezem?

ACHTTTIENDE HOOFDSTUK.

ALGEMEENE REGELS OVER DE SPELLING.

Wat spelling is.

309. Spelling is dat gedeelte der spraakk., dat ons het regt gebr. der schriftteekens leert, om ww. voor het oog af te beelden.

Eerste regel.

310. SCHRIJF GELIJK GIJ SPREEKT. Deze regel, te regt de natuurwet der spelling genoemd, vloeit van zelve uit de bovenstaande bepaling. Maar hij onderstelt dat men wél spreekt, en dat is overal, maar althans aan de Kaap, eene zeer gewaagde onderstelling. Dubbel noodig is derhalve de nadere omschrijving door Siegenbeek daarbij gevoegd: *Rigt u in het schrijven naar de zuiverste en meest beschaafde uitspraak.*

Tweede regel.

311. LET OP DE AFLEIDING DER WOORDEN. Deze regel strekt tot bevordering der duidelijkheid: immers door de afl. in acht te nemen, schrijven wij elk gedeelte van een w. met de daartoe behoorende letters, en hierdoor worden wij in staat gesteld om de bet. van het geheel uit de ons bekende deelen op te maken. Het spreekt van zelf, dat hier vooral de naaste en blijkbare afl. in aanmerking komt: de meer verwijderde en twijf-